

UN DOCUMENT INEDIT DESPRE GREVA DE LA DEPOUL C.F.R. PITEȘTI DIN 1920

IULIAN BOȚOGHINĂ

În cele de mai jos dorim să prezentăm un document pe care îl considerăm inedit, relativ la o acțiune de protest, spontană, a muncitorilor ceferiști de la Depoul din Pitești. Publicarea documentelor referitoare la mișcarea muncitorească, și nu numai, considerăm că este mai mult decât necesară deoarece, după cum bine știm cu toți, atât înainte de 1945, dar mai ales după, politicul și ideologicul au marcat istoriografia.

Documentul este un raport din septembrie 1920 al generalului Teodorescu, delegatul Ministerului de Război, care, împreună cu directorul Serviciului Transport din Direcția Generală C.F.R., inginerul Zahariade Alexandru și inspectorul de la Ministerul Muncii, Alexandru Demetrescu, prin care sunt prezentate concluziile relativ la reclamația primită de la Ministerul Comunicațiilor cu privire la arestarea lucrătorilor de la atelierele C.F.R. din Pitești¹.

Înainte de lecturarea textului încercăm să facem o rapidă prezentare a contextului social-politic al momentului, toamna anului 1920.

După primul război mondial, după cum bine se știe, mișcarea muncitorească din Europa a adoptat diverse forme de manifestare. Dintre acestea, o amploare deosebită a luat extremismul stânga, și când spun asta ne referim la bolșevism, care cucerea tot mai mulți adepți. Câteva capitale europene Berlin, Viena, și nu numai, cunoscuseră deja anarhia bolșevică. Mai mult decât atât, în țări ca Ungaria și Rusia, revoluțiile comuniste erau în plină desfășurare.

Cât privește influența anarhismului bolșevic din cele două state arătate mai sus asupra mișcării muncitorești din România, era mai mult decât păgubitoare pentru tânărul stat România Mare, care la mai puțin de doi ani de la desăvârșirea unității naționale, era ținta iredentismului maghiar și rusesc, manifestat sub forma internaționalismului muncitoresc.

Indiscutabil, războiul marcase în mod fundamental mentalitățile. Atât țărânul român, cât și muncitorul realizaseră la Mărășești, Mărăști, Oituz capacitatea forței lor, astfel că după conflictul mondial, reconsiderarea poziției lor în societate era mai mult decât necesară. Însă pentru tânărul Stat România Mare, anarhia și conflictul social erau nemici la fel de periculoși ca și iredentismul extern. Trecând cu bine peste 1918, statul român a trebuit să facă față mișcărilor muncitorești și în 1919 și 1920. Într-o țară ravășită de război, în care prioritară era consolidarea unității statale, reformele sociale

¹ Arhivele Militare Române, fond M.R. Cabinetul Ministrului, dosar 412, f. 747-750.

s-au lăsat așteptate.

În anul 1920, partidele muncitorești și sindicatele au considerat că activismul politic este mai benefic decât pasivismul. Acest fapt s-a concretizat prin implicarea în campania electorală pentru obținerea a cât mai multor locuri în Parlament².

Însă nu numai tribuna parlamentară a fost aleasă ca mijloc de luptă pentru accelerarea reformelor sociale ci și mișcările greviste, care, după cum bine se știe, includeau instabilitate și nesiguranță în societate. Din acest punct de vedere, anul 1920 a fost anul grevei generale, care a cuprins și orașul Pitești³.

În acest context se înscrie documentul pe care îl dorim să-l prezentăm.

Premergător grevei generale, lipsurile materiale, și numai, au determinat diverse acțiuni spontane, care până una alta sunt oglinda tensiunilor acumulate în societatea românească⁴.

Tot o acțiune spontană a fost și mișcarea de protest a muncitorilor de la Depoul C.F.R. Pitești, din 4 septembrie 1920. Ziarul "Socialismul" nr. 205 din 11 septembrie 1920, scriind despre această acțiune a muncitorilor, scotea în evidență modul brutal în care au intervenit forțele de ordine,⁵ fapt ce a constituit unul din motivele pentru care generalul Teodorescu a fost delegat de către Ministerul de Război pentru a verifica cele publicate.

Înainte de a prezenta raportul anchetei, amintim că pe numele liderilor ceferiști de la Depou, pe 10 septembrie 1920, au fost emise mandate de arestare⁶. Pe de altă parte, o grevă de mai mare amploare a izbucnit câteva zile mai târziu, pe 18 septembrie 1920⁷.

Dar iată raportul comisiei de anchetă.

Nr. 317 din 18 septembrie 1920

Generalul Teodorescu Alexandru
către
MINISTERUL DE RĂZBOI
Serviciul Personalului

La ordinul Nr. 22293:

Am onoarea a înainta rezultatul anchetei făcută la Atelierul (depoul) Căilor Ferate din Pitești, împreună cu domnul inginer inspector-general Zahariade de la Ministerul Comunicațiilor și domnul A. Demetrescu, inspector la Ministerul Muncii.

Toate actele pe care se bazează alăturatul proces-verbal s-au înaintat de către domnul delegat al Ministerului Comunicațiilor aceluși minister.

DELEGATUL MINISTERULUI DE RĂZBOI,
General Al. TEODORESCU

² *** *Istoria municipiului Pitești*, Editura Academiei R.S.R., București, 1988, p. 229–230.

³ *Ibidem*, p. 230–231.

⁴ *** *Pitești, mărturii documentare (1388–1944)*, vol. I, București, 1988, p. 324–326.

⁵ *Istoria...*, p. 231.

⁶ *** *Pitești, mărturii...*, p. 327.

⁷ *Ibidem*, p. 329 – 330.

REFERAT

În urma delegațiunii ce fiecare din noi am primit de la departamentul respectiv, pentru a cerceta și referi asupra reclamațiunii primită de la Ministerul Comunicațiilor cu privire la arestarea lucrătorilor de la atelierele C.F.R. din Pitești, transportându-ne în ziua de 11 septembrie a.c., în această localitate, am constatat următoarele:

În ziua de 4 septembrie a.c. pe la ora 8,30 dimineața pe când domnul inspector Ovidiu Chiriac, însoțit de domnul Nicolae Mișa, șeful Depoului Pitești făcea inspecție prin acel depou, le-a ieșit înaintea cazangiuilor Cornea Ion și Lăcătușul Minculescu Nicolae, cerând satisfacerea de urgență a mai multor cereri anterioare de ale lucrătorilor și anume: lemne, bocanci, haine și niște resturi de bani ce aveau de primit.

Domnul inspector Chiriac le-a răspuns că pentru toate acestea a intervenit la Direcțiune și să aibă răbdare până la sosirea răspunsului Direcțiunii.

Acești doi delegați au plecat în atelier de au comunicat rezultatul lăcătușului Niculescu Cristea, șeful socialist al meseriașilor din depoul Pitești. Imediat după aceasta s-a auzit semnalele de adunare prin lovituri de ciocane. Pe când domnul Chiriac cu domnul Mișa erau în fața remizei la placa de întors locomotive, a venit la dânsii fierarul Turcin Gheorghe spunându-le să aștepte, că mulțimea vine să le vorbească. Sosind lucrătorii, domnul Chiriac i-a rugat să facă liniște și să vorbească câte unul pe rând. Atunci fierarul Turcin Gheorghe a repetat cererile lucrătorilor, la care domnul inspector Chiriac le-a răspuns din nou, ca să aibă răbdare, că răspunsul Direcțiunii trebuie să sosească imediat, deoarece Domnia sa a raportat din timp Direcțiunii doleanțele lor.

Atunci lucrătorii au început să strige cât îi lua gura.

Domnul Chiriac le-a făcut observații ca să înceteze strigătele și voind să îndepărteze lucrătorii l-au înconjurat din nou și au început să-l huiduiască.

A doua zi la 5 septembrie domnul inspector Chiriac a supus cazul Direcțiunii C.F.R., cerând suspendarea din serviciul a capilor principali și anume: Minculescu Nicolae, Niculescu Cristache, Rădulescu Constantin, Cornea C. Ioan, Blaj Constantin și Turcin Gheorghe, suspendare, care a fost aprobată în ziua de 6 septembrie cu telegrama nr. 787 a Direcțiunii C.F.R.

În ziua de 7 septembrie a.c. la orele 9 dimineața aducându-se de către șeful depoului la cunoștința lucrătorilor hotărârea Direcțiunii, ei au fost invitați să părăsească depoul, însă nu numai că aceștia n-au executat ordinul dat, dar au intrat cu forța în ateliere și au îndemnat și pe ceilalți lucrători să lase lucrul, pentru a ține consfătuiri cu dânsii. În urma discursurilor înflăcărâte ce li s-au ținut, lucrătorii au părăsit lucrul în semn de protestare, continuând totuși să rămână în ateliere. Fiind avizat de către domnul inspector Chiriac și domnul maior Micodoiu de cele petrecute la depou, la orele 14 a sosit domnul colonel Nițescu, comandantul garnizoanei, împreună cu domnul maior Micodoiu. Totodată a sosit și un pluton de 30 de oameni, comandat de un ofițer.

Domnul colonel Nițescu după ce a așezat trupa la intrarea depoului, a chemat în domnia sa pe șefii depoului și șefii atelierelor, cărora le-a dat ordin ca toți lucrătorii să iasă în curte să se așeze pe două rânduri în liniște. Domnul colonel Nițescu le-a spus

atunci lucrătorilor că cei suspendați, nu mai au nevoie să intre în ateliere până la judecarea definitivă a cauzei lor; ceilalți însă sunt invitați să reia lucrul imediat. Lucrătorii au răspuns că ei nu reiau lucrul decât împreună cu cei suspendați, care să rămână pe loc până la judecarea lor.

Li s-a răspuns că aceasta nu se poate și lucrătorii în urmă apelului nominal făcut și declarațiunei dată că nu mai lucrează, au intrat în atelier pentru a preda unelte în urma ordinului domnului colonel.

În timpul acesta o parte din lucrători au venit a spune că ei vor să lucreze, dar că sunt terorizați și amenințați cu bătaia de ceilalți. Domnul colonel Nițescu a procedat atunci la ridicarea lucrătorilor: Minculescu Nicolae, Niculescu Cristache, Corneliu Ioan, Blaj Constantin și Turcin Gheorghe și la conducerea lor la comenduire, de unde imediat după luarea declarațiunilor, au fost predați parchetului local, care fusese deja sesizat de domnul inspector Chiriac și maior Micodoiu delegatul Marelui Stat Major. Îndată după ridicarea capilor instigatori, restul lucrătorilor au reluat lucrul la ora 15.

După informațiunile luate de noi printre lucrători și din declarațiunile ce se găsesc la dosar, reiese că trupa n-a fost întrebuințată deloc. Nimeni n-a făcut nici o bruscare sau violență și nu s-a adresat lucrătorilor nici un cuvânt insultător. S-a așezat depou numai o gardă de 12 oameni, un ofițer, un sergent și un caporal pentru pază depoului.

Menționăm că domnul inginer Chiriac de la data incidentului cu lucrătorii din ziua de 4 septembrie 1920 și până în ziua anchetei ordonată de Direcția Generală C.F.R. la 10 septembrie 1920, nu a mai călcat în depozit.

Din cercetările făcute de noi la fața locului, din declarațiile lucrătorilor, din raportul 5161 al șefului Depoului Pitești din 8 septembrie 1920 și din declarația anexată la dosar fila 5 din 2 septembrie precum și din informațiile date de Parchet, rezultă că în ziua de 7 septembrie 1920, din cauza încetării lucrului în depou, întregul serviciu de mișcare al trenurilor a suferit simțitor provocând întârzierea unor trenuri de persoane și anularea altor trenuri de marfă. Astfel:

- a) trenul de lucru nu a putut pleca în acea zi;
- b) trenul simplon a suferit întârziere nereparându-i-se mașina destinată, din care cauză a trebuit să i se dea mașina care trebuia să plece cu trenul 125 aflată și aceea în reparație.

De altfel această stare de lucruri la Depoul Pitești, durează de mai multă vreme și se datorește rezistenței pasive a lucrătorilor după cum se vede din registrul de prezență al atelierului și din rapoartele șefilor respectivi (căci se găsesc alăturate la dosar). Din această cauză randamentul acestui atelier este extrem de redus.

Această rezistență a degenerat în ziua de 7 septembrie în grevă și aceasta din cauza suspendării de către Direcțiunea C.F.R. a celor 6 lucrători care erau indicați de șefii respectivi ca instigatori ai mișcării.

Cu ocazia anchetei noastre am luat declarații de la toți acei care au avut ceva de spus și în mai multe rânduri am întrebat dacă cineva care mai are ceva de adăugat, la care mulțimea lucrătorilor a răspuns că nu cere decât liberarea celor 5 arestați; iar în momentul plecării noastre după ce le-am recomandat ca să-și vadă de lucru, instrucția celor arestați nefiind terminată la parchet, ei ne-au însoțit de strigăte "La pușcărie cu el", la adresa domnului inginer Chiriac.

1) Din cele arătate mai sus, din declarațiile luate lucrătorilor precum și din ancheta făcută anterior de domnul inginer-șef Cantuniari, reiese foarte clar că lucrătorii s-au făcut vinovați de delictul de ultraj adus domnului inspector Ovidiu Chiriac.

De asemenea din constatările noastre se vede că în ziua de 7, lucrătorii au declarat rezistență pasivă socotită ca delict de sabotaj conform art. 33 din legea conflictelor de muncă, fapt pentru care a fost sesizat Parchetul Argeș, unde instrucția se găsește în curs, iar cei 5 lucrători agitatari depuși cu mandatul confirmat de Tribunal.

2) Cât privește atitudinea domnului inginer inspector Chiriac, atât înainte de incident cât și cu ocazia intervenției armatei – la care nici n-a luat parte – am constatat că a fost cât se poate de corectă față de lucrători, așa încât nu i se poate imputa nimic. Toată această mișcare fiind pusă la cale cu premeditare la clubul socialist din localitate, lucrul care se poate vedea și din notele brigadei de siguranță.

3) Asupra reclamațiunii lucrătorilor relativ la purtarea armatei cu ocazia intervenției ei în ziua de 7 din toate cercetările noastre rezultă că a fost perfect corectă. Domnul colonel Nițescu comandantul garnizoanei, n-a făcut altceva decât ordine și aceasta fără bruscare, violență, sau vreo insultă adusă lucrătorilor.

4) Un fapt foarte regretabil constatat de noi este că la această mișcare a lucrătorilor au fost târați și ucenicii, făcându-se astfel o tristă școală viitoarei generații de lucrători, atunci când statul face sacrificii mari pentru educarea lor profesională și cetățenească. Ar fi de dorit ca îndrumarea lor să se facă pe căi bune și cinstite, ferindu-i cât mai mult de contactul elementelor rele.

Având în vedere cele expuse mai sus, suntem de părere că este în interesul C.F.R. și al statului, ca cei 6 lucrători suspendați, să nu mai fie reprimiți în nici unul din atelierele statului, ei fiind niște elemente rele, care prin influența lor nu pot aduce decât prejudicii instituțiunii C.F.R.

În ceea ce privește acuzația adusă domnului inginer Chiriac, că iar fi provocat la ultraj prin pretinsa insultă că Domnia sa i-ar fi făcut măgari, convingerea noastră este, bazându-ne pe cele constatate, că aceasta n-a avut loc deoarece este inadmisibil că față de atitudinea amenințătoare a 200 lucrători ce-l înconjurase îndeaproape, domnul Chiriac să fi avut imprudența de a-i insulta, mai ales că mai mulți lucrători au declarat că nu au auzit această insultă, iar declarațiile altora diferă asupra cuvântului de insultă ce l-ar fi adresat.

Acestea fiind cele constatate de noi se alătură odată cu reclamația lucrătorilor adresată domnului prim-ministru, raportul domnului inginer-șef Cantuniari cu trei anexe precum și un dosar conținând 17 file cu declarațiile luate de noi la fața locului.

Delegatul Ministerului de Război
General Al. TEODORESCU

Directorul Serviciului I din Direcția Generală C.F.R.
Inginer inspector-general ZAHARIADE

Inspector Centrul Ministerului Muncii,
Alex. DEMETRESCU